

Nr 12.

Ankom till riksdagens kansli den 17 februari 1939 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Genom en den 20 januari 1939 dagtecknad proposition, nr 29, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

angående ändrad lydelse av 10 § lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län.

Härigenom förordnas, att 10 § lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län skall erhålla följande ändrade lydelse:

10 §.

Ingå bys heminägare i skifte, skola, där laga hinder ej möter, till byn hörande fastigheter så ock i skiftet ingående övriga fastigheter, som äro i en ägares hand och av denne innehavas med samma rätt, i den uti 12 och 13 §§ stadgade ordning under skiftet sammanläggas till en fastighet; dock må sammanläggning ej äga rum, såframt ägaren bestrider åtgärden och han ej uppenbart saknar fog härför.

Under skiftet må ock, där laga hinder eljest icke möter, i enahanda ordning fastigheter, som tillhöra makar var för sig eller innehavas med olika rätt i äktenskapet, med makarnas samtycke sammanläggas till en fastighet, såframt makarna träffa avtal, vari bestämmes, ifall genom sammanläggningen en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra ena maken enskilt och såsom giftorättsgods, att fastigheten skall i sin helhet vara den makens enskilda egendom eller giftorättsgods, eller ifall en fastighet bildas av fastigheter som tillhöra makarna var för sig, att fastigheten skall utgöra egendom, däri makarna äga var sin andel såsom enskild egendom eller giftorättsgods. Vardera makens andel skall utgöra hälften, där ej annat be-

stämts i avtalet. Innefattar avtalet gåva, äge vad i 8 kap. 5 § giftermålsbalken är stadgat motsvarande tillämpning. Är äldre giftermålsbalken tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, må fastighet bildas genom sammanläggning av enskild egendom med samfälld eller av vardera maken enskilt tillhörig egendom, såframt genom avtal mellan makarna bestämmes, att fastigheten skall utgöra samfälld egendom. Avtal, som i detta stycke sägs, skall upprättas skriftligen och bestyrkas av lantmätaren samt i huvudskrift biläggas protokollet.

Vad i andra stycket stadgas skall ej gälla i fråga om fastighet, som make erhållit i gåva av annan än andra maken med villkor att den skall vara hans enskilda egendom, eller som make bekommit genom testamente med sådant villkor, eller som tillfallit make i arv och om vilken arvlåtaren genom testamente meddelat sådan föreskrift.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1939.

I fråga om de skäl, som ligga till grund för förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Enligt lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län (*dalalagen*) skola inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av sagda län bland annat beträffande laga skifte till rubbning av storskifte gälla vissa bestämmelser, som avvika från vad lagen om delning av jord å landet och lagen om sammanläggning av fastigheter å landet innehålla.

I fråga om sammanläggning av fastigheter vid laga skifte som nu sagts stadgas i 10 § i *dalalagen*, att, om bys heminägare ingå i skiftet, skola, där laga hinder ej möter, till byn hörande fastigheter så ock i skiftet ingående övriga fastigheter, som äro i en ägares hand, i den ordning, som stadgas i 12 och 13 §§ i lagen, under skiftet sammanläggas till en fastighet; dock må sammanläggning ej äga rum, såframt ägaren bestrider åtgärden och han ej uppenbart saknar fog därför. — Enligt 12 § skall lantmätaren, sedan äganderättsförhållandena blivit utredda och erforderliga handlingar införskaffats, för delägarna föredraga frågan om sammanläggning och därvid redogöra för innebörden och verkan av sådan åtgärd. Efter det delägarna lämnats tillfälle uttala sin mening, skola förrättningsmännen enligt lagrummet avgiva yttrande, vari för varje särskilt fall anges, huruvida sammanläggning anses böra äga rum eller ej och skälen härför. Härjämte meddelas i samma paragraf visst stadgande för det fall att fastigheter, vilka avses skola ingå i sammanläggning, äro sådana att lagen angående uppsikt å vissa jordbruk därå äger tillämpning. — I 13 § stadgas, att förrättningsmännens yttrande i sammanlägningsfrågan jämte övriga handlingar i ärendet skola av lantmätaren insändas till ägodelningsdomaren. Sedan denne införskaffat

utlåtande från överlantmätaren och den ytterligare utredning, vartill omständigheterna må föranleda, ävensom vidtagit de övriga åtgärder, som enligt lagen om sammanläggning av fastigheter å landet ankomma å ägodelningsdomaren före ärendets slutgiltiga avgörande, skall han överlämna desamma till ägodelningsrätten. Inställes skifte enligt dalalagen, skall dessförinnan meddelat beslut om sammanläggning förfalla. — Vidare må nämnas, att i 11 § i dalalagen meddelats vissa särskilda föreskrifter med avseende å villkoren för sammanläggning enligt 10 §. Därvid har icke meddelats någon särskild bestämmelse i fråga om sammanläggning av fastigheter, som tillhöra makar var för sig eller innehavas med olika rätt i äktenskapet.

Enligt 1 § lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter på landet (*allmänna sammanläggningslagen*) må sammanläggning äga rum allenast av fastigheter, som äro i en ägares hand. Makar var för sig tillhöriga fastigheter må sålunda icke sammanläggas. Vidare stadgas i 5 § bland annat, att sammanläggning enligt lagen — även om fastigheterna i fråga tillhöra samme ägare — icke är tillåten, om fastigheterna icke innehavas med samma rätt. Makes enskilda egendom torde sålunda icke få sammanläggas med hans giftorättsgods eller, om äldre giftermålsbalken är tillämplig, med samfälld egendom. Då, såsom förut nämnts, dalalagen icke innehåller någon särskild bestämmelse i förevarande avseende, äro nu berörda stadganden i allmänna sammanläggningslagen tillämpliga jämväl vid sammanläggning enligt dalalagen.

I sitt utlåtande nr 40 vid 1932 års riksdag i anledning av propositionen nr 5 med förslag till lag med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län m. m. erinrade andra lagutskottet om de svårigheter, som i olika hänseenden uppkomme till följd av hindren mot sammanläggning av fastigheter, som av makar innehades var för sig eller med olika rätt i äktenskapet. Utskottet framhöll därvid bland annat, att angelägenheten av att i sådana fall kunna genomföra sammanläggning med särskild skärpa framträdde i de storskiftade dalaorterna, där de redan i och för sig synnerligen små jordbruken regelmässigt vore uppdelade på ett flertal fastigheter eller fastighetsdelar. Spörsmålet var emellertid enligt utskottets mening ingalunda begränsat till enbart Dalarne.

Utskottet hemställde — jämte det utskottet tillstyrkte propositionen — att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån bestämmelser borde utfärdas för undanröjande av nu förefintliga hinder mot sammanläggning av makar tillhöriga fastigheter, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I enlighet med denna hemställan av utskottet avlät *riksdagen* skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 348).

Den i riksdagens skrivelse upptagna frågan har sedermera varit föremål för överväganden inom justitiedepartementet. Därvid har upprättats en promemoria i ämnet jämte lagutkast. I promemorian har till en början upp-tagits till omprövning, huruvida en lagstiftning i syfte att underlätta sam-

manläggning av makar tillhöriga fastigheter borde utsträckas att omfatta hela riket eller tills vidare omfatta allenast den del av Kopparbergs län för vilken dalalagen är gällande. Härvid har i promemorian framhållits, att behovet av ändrade regler om sammanläggning vore särskilt framträdande inom ifrågavarande del av Kopparbergs län. I detta hänseende vore att erinra att i länet regelmässigt förekomme att makar innehade fastigheter var för sig eller med olika rätt. Så gott som hela befolkningen vore nämligen jordägande, och vid arvfall vore det regel, att boets fastigheter skiftades mellan samtliga arvingar i olika delar. Ett annat skäl att tills vidare inskränka en reform i förevarande avseende till det område, där dalalagen gällde, vore, att dalalagen i fråga om sammanläggningsinstitutet redan nu innefattade långt gående avvikelser från de principer, varpå den allmänna sammanläggningslagen uppbyggts, och att möjligheten att sammanlägga makars fastigheter i sagda län vore av större betydelse för vinnande av ett förbättrat fastighetsväsen än i övriga delar av landet. Beträffande övriga delar av landet syntes ändrade bestämmelser om sammanläggning av makars fastigheter lämpligen kunna meddelas i samband med en mera omfattande översyn av allmänna sammanläggningslagen.

Över promemorian jämte ovannämnda lagutkast hava yttranden inhämtats från ett flertal myndigheter. I samtliga yttranden har utkastet tillstyrkts eller, med undantag för vissa detaljmärkningar, lämnats utan erinran i sak. De framställda erinringarna hava vunnit beaktande vid den fortsatta överarbetningen av lagutkastet.

Angående den föreslagna lagstiftningens räckvidd har *departementschefen* uttalat, att han funne det vara väl motiverat att söka lösa frågan om ökade möjligheter att sammanlägga makar tillhöriga fastigheter i första hand beträffande de delar av Kopparbergs län, där dalalagen är gällande.

Enligt det genom propositionen framlagda förslaget kunna under skifte enligt dalalagen fastigheter, som tillhöra makar var för sig eller innehavas med olika rätt i äktenskapet, med vissa i tredje stycket av 10 § angivna undantag sammanläggas till en fastighet, om makarna därtill lämna sitt samtycke. Angående verkningarna av sammanläggningen skola makarna träffa ett skriftligt avtal av innehåll, som närmare regleras i paragrafens andra stycke. Sålunda skall, om genom sammanläggningen en fastighet bildas av fastigheter, som tillhöra ena maken enskilt och såsom giftorättsgods, i avtalet bestämmas, att fastigheten i sin helhet skall vara den makens enskilda egendom eller giftorättsgods. Om en fastighet skall bildas av fastigheter, som tillhöra makarna var för sig, skall i avtalet bestämmas, att fastigheten skall utgöra egendom, däri makarna äga var sin andel såsom enskild egendom eller såsom giftorättsgods. Vardera makens andel skall i sådant fall utgöra hälften, om ej annat bestämts i avtalet. Innefattar avtalet gåva, skall vad i 8 kap. 5 § giftermålsbalken stadgas med avseende å äktenskapsförord äga motsvarande tillämpning. Om äldre giftermålsbalken är tillämplig å makars förmögenhetsförhållanden, må fastighet bildas genom sammanlägg-

ning av enskild egendom med samfälld eller av vardera maken enskilt tillhörig egendom, såframt genom avtal mellan makarna bestämmes, att fastigheten skall utgöra samfälld egendom.

Vid granskningen av lagförslaget hava tre ledamöter av lagrådet anfört bland annat följande:

Vad angår makar, å vilkas förmögenhetsförhållanden äldre giftermålsbalken äger tillämpning, kan den omständigheten att egendom från viss förmögenhetsmassa i boet sammanblandas med egendom från en förmögenhetsmassa med annat gäldsansvar medföra ogynnsamma verkningar för den ena eller den andra makens borgenärer. Uppenbart är ock, att en sammanläggning av fastigheter i boet, grundad å avtal som här föreslås, kan till men för borgenärer medföra rubbning i gäldsansvaret. Faran för missbruk av den föreslagna anordningen torde emellertid vara ringa då den inskränkts till att gälla sammanläggning i samband med laga skifte. Med hänsyn härtill och då anledning saknas att ifrågasätta riktigheten av den till grund för förslaget liggande uppfattningen att dess genomförande icke kommer att för borgenärerna, praktiskt taget, innebära någon ökad risk, kan förslaget i denna del lämnas utan anmärkning.

En ledamot av lagrådet har emellertid varit av annan mening och i förevarande hänseende framställt vissa erinringar mot förslaget i anledning av de betydelsefulla verkningar för borgenärerna, som enligt hans åsikt kunde uppkomma av ett avtal mellan makar, å vilkas förmögenhetsförhållanden äldre giftermålsbalken är tillämplig. Angående vad denne ledamot sålunda och i övrigt anfört får utskottet hänvisa till sid. 24—26 i propositionen.

Det föreliggande lagförslaget avser att bereda ökade möjligheter till sammanläggning av fastigheter vid skifte inom de delar av Kopparbergs län, för vilka den s. k. dalalagen är gällande. De säregna fastighetsförhållanden, som där äro rådande, hava medfört, att sammanläggning av fastigheter vid skifte enligt nämnda lag framstår som ett viktigt led i arbetet på ett förbättrat fastighetsväsende. I likhet med departementschefen har utskottet därför vid prövningen av förevarande lagförslag funnit det vara väl motiverat att bereda ökade möjligheter till sammanläggning av makar tillhöriga fastigheter eller av fastigheter, som innehavas med olika rätt i äktenskapet, i första hand beträffande ifrågavarande del av landet. I detta sammanhang får utskottet framhålla, att dalalagen redan med nuvarande utformning innefattar långt gående avvikelser från de stadganden angående sammanläggning, vilka äro gällande beträffande landet i övrigt.

Utskottet har vid sin prövning av lagförslaget icke förbisett, att beträffande makar, å vilkas förmögenhetsförhållanden äldre giftermålsbalken äger tillämpning, vissa principiella betänkligheter kunna anföras mot förslaget. Då emellertid de föreslagna bestämmelserna äro avsedda att gälla endast sammanläggning vid skifte enligt dalalagen, har utskottet i likhet med lagrådets majoritet ansett sig kunna lämna förslaget i förevarande hänseende utan anmärkning.

Utskottet.

Utskottet har icke heller eljest funnit anledning till erinran mot det föreliggande förslaget.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande proposition måtte bifallas av riksdagen.

Stockholm den 17 februari 1939.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Norman*, *Linder**, *Löfvander**, *Knut Petersson**, *Olof Carlsson**, *Sten*, *Wistrand* och *Ekströmer*;

från andra kammaren: herrar *Olovson* i Västerås, *Skoglund*, *Pettersson* i Hällbacken, *Sandström*, *Hermansson* i Norrköping*, *Gardell*, *Barnekow* och *Holm*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
